

Furman, Stanisław

Konferencja naukowa Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 5/3-4, 541-543

1960

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Na posiedzeniu popołudniowym żywszą dyskusję wywołał referat H. Madurowicz o autorstwie rękopisu *Metallurgia*.

W. Hubicki (Lublin) uznając wagę wywodów H. Madurowicz gotów jest jednak nie odrzucać autorstwa F. Scheidta, następcy J. Jaśkiewicza na katedrze w Uniwersytecie. Opiera się on m.in. na wzmiance w jednej z encyklopedii, że Scheidt coś o metalurgii pisał.

Odpowiadając, H. Madurowicz zaznaczyła, że w swej pracy rozważyła również ewentualność autorstwa Scheidta, jednak zbyt wiele okoliczności przemawia za autorstwem Jaśkiewicza.

Po zakończeniu obrad przewodniczący M. Radwan zaprosił zebranych do zwiedzenia wystawy „Dorobek Akademii Górniczo-Hutniczej w ciągu 15-lecia Polski Ludowej na tle 40-lecia istnienia uczelni“.

Mieczysław Radwan

KONFERENCJĄ NAUKOWĄ ZESPOŁU BADAŃ NAD POLSKIM ŚREDNIO- WIECZEM UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO I POLITECHNIKI WAR- SZAWSKIEJ.

W dniach 23 i 24 marca br. Politechnika Warszawska gościła blisko 200 naukowców przybyłych z różnych ośrodków na konferencję będącą podsumowaniem pierwszego okresu pracy Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem. Konferencję zaszczylicili obecnością przedstawiciele najwyższych władz państwowych z Zastępcą Przewodniczącego Rady Państwa prof. St. Kulczyńskim na czele.

Zespół Badań nad Polskim Średniowieczem utworzony został w 1958 r. przez Uniwersytet Warszawski i Politechnikę Warszawską. Prowadzi on prace pod kierunkiem prof. Wł. Antoniewicza. Ośrodkiem zainteresowań Zespołu są obiekty wczesnośredniowiecznego osadnictwa na terenie Wiślicy i jej najbliższych okolic. Naukowcy spodziewali się uzyskać wiele informacji zarówno o tym stosunkowo najmniej zbadanym regionie wczesnośredniowiecznej Polski, jak i o poprzedzającym czasy formowania się państwowości polskiej, istniejącym już w IX wieku państwie Wiślan. Nadzieje te znalazły potwierdzenie w dotychczasowych odkryciach. Zespół jest zresztą kontynuatorem prowadzonych od wielu lat na terenie Wiślicy prac badawczych, które pod różnymi auspicjami, m.in. Komisji Badań nad Początkami Państwa Polskiego, prowadził prof. Antoniewicz i inni dzisiejsi współpracownicy Zespołu. Trzeba jednak podkreślić, że dopiero w ramach Zespołu można było przystąpić do prac kompleksowych obejmujących całość problematyki badawczej, konserwatorskiej a nawet i problematykę współczesnego rozwoju badanego obszaru. Stało się to dzięki połączeniu w zespole wszystkich niezbędnych dyscyplin naukowych zarówno historycznych, jak i technicznych. Na doniosłość tego faktu zwrócił uwagę Rektor Politechniki Warszawskiej prof. J. Bukowski w przemówieniu powitalnym na konferencji. Dopatruje się on w pracy Zespołu jeszcze jednego przejawu narastającej więzi nauk humanistycznych i technicznych — więzi, której wytwarzanie i utrzymywanie jest jednym z naczelných problemów rozwoju nauki współczesnej.

Nieliczne źródła pisane i dotychczasowy dorobek Zespołu wskazują, że na terenie badanego obszaru istniało już w IX wieku państwo plemienne Wiślan. W państwie tym wprowadzono chrześcijaństwo według obrządku słowiańskiego. Było to dziełem kapłanów morawskich wspieranych zbrojnie przez Swiatopełkę Morawskiego. W 990 roku Wiślica weszła w skład państwa Piastów.

Na terenie dzisiejszej pochodzącej z czasów gotyku kolegiaty i jej okolic napotymano na relikty czterech romańskich obiektów sakralnych, na których koncentruje się teraz uwaga Zespołu. Sensacyjne było odkrycie wspaniałej płyty z połowy XII w. Potężnych rozmiarów, około 2×3 m, blok z gipsu jastrychowego i wapienia pokryty jest ciekawym rysunkiem i ornamentyką romańską. Równie interesująca jest misa chrzcielna datowana na VIII lub IX wiek. Prace badawcze są w pełnym toku i za wcześniej już teraz wysnuwać dalej idące wnioski.

Uwagę historyka techniki spośród materiałów przedstawionych na konferencji przyciągały trzy zagadnienia: badania nad technologią zapraw budowlanych, nad materiałami kamiennymi znajduwanymi w zabytkach i wreszcie problemy zabezpieczenia i konserwacji budowli w czasie trwania prac badawczych. Pierwszemu z nich poświęcony był referat doc. dr. Hanny Jędrzejewskiej. W oparciu o wieloletnie badania autorce udało się opracować prostą metodę analizy starych zapraw budowlanych. Bada ona procentową zawartość w zaprawie węglanów wapnia, piasku i składników rozpuszczalnych w kwasie solnym. Bogate doświadczenia wykazały, że otrzymane tą drogą wskaźniki w dość jednoznaczny sposób charakteryzują zaprawę. Mogą one służyć za podstawę do określania kręgów stosowania tej samej techniki murarskiej oraz do datowania obiektów, w których użyto dany rodzaj zaprawy. Metoda ta jest o wiele prostsza od wszelkich innych, stosowanych w badaniu zapraw, pozwala na wykonywanie wielkich ilości prób, a wyniki są często bardziej przejrzyste niż przy skomplikowanych badaniach tradycyjnymi sposobami. Jest to metoda zupełnie oryginalna w dziedzinie dotąd bardzo zaniedbanej a stwarzającej historykom i archeologom duże możliwości¹.

Maria Weber-Kozińska poinformowała o swych pracach prowadzonych przy pomocy Instytutu Techniki Budowlanej nad materiałami kamiennymi użytymi do budowli wiślickich. W oparciu tak o analizę kamienia pochodzącego z zabytków, jak i o badanie okolicznych, przeważnie dziś już opuszczonych kamieniołomów, próbuje się ustalić pochodzenie materiału kamiennego. Rzucić to może wiele nowego światła na historię kamieniarstwa w Polsce. Wiadomości uzyskane tą drogą mówić będą o okresie i sposobach użytkowania złóż kamienia naturalnego w rejonie Wiślicy, o metodach obróbki i transportu. Już dotychczas ukończone badania wykazały u budowniczych Wiślicy dużą znajomość przydatności poszczególnych gatunków kamienia do określonych fragmentów budowli.

Bardzo istotne problemy poruszył zast. prof. J. Teliga omawiając problemy konstrukcyjne przy prowadzeniu prac badawczych w Wiślicy. Wykonywanie przekopów archeologicznych, odkuwek itp. zabiegów może spowodować haru-

¹ Porównaj artykuł H. Jędrzejewskiej w „Kwartalniku Architektury i Urbanistyki“, t. III, z. 1, s. 85).

szczenie równowagi budowli grożąc życiu badaczy i trwałości obiektu. Należy więc zawnoczu podić odpowiednie prace zabezpieczające. Z drugiej strony badania historyczne muszą się stać okazją do wykonania niezbędnych zabezpieczeń uszkodzonych części budowli. Kolejnym problemem jest przygotowanie zabezpieczeń zabytków i wzniesienie budowli umożliwiających ekspozycję znalezisk. Dobrze się stało, że problemy te poddano rzeczowej ocenie konstruktora.

Omówione referaty, najbliższe historykowi techniki, stanowiły tylko małą część materiałów przedstawionych na konferencji. Poruszano w nich problemy historii sztuki, historii architektury, konserwacji zabytków i wiele innych. Warto też wspomnieć o urządzonej w sali konferencyjnej wystawie dokumentacji dobrze wprowadzającej w zagadnienie i ułatwiającej korzystanie z referatów.

Stanisław Furman

POSIEDZENIA ZESPOŁÓW; HISTORII METODOLOGII, ODRODZENIA I OŚWIECENIA.

Dnia 16 lutego br. odbyły się w Krakowie posiedzenia Zespołów: Historii Metodologii, Odrodzenia i Oświecenia.

Na zebraniu Zespołu Historii Metodologii, w którym uczestniczyli także członkowie dwu pozostałych Zespołów, prof. dr Paweł Rybicki wygłosił referat *O zastosowaniu niektórych koncepcji socjologii wiedzy do historii nauki.*

Główne tezy referenta brzmiały:

1. Podstawowym problemem socjologii wiedzy jest problem związków między typem społeczeństwa, jego organizacji i ustroju a rodzajami i fazami rozwojowymi wiedzy, które w społeczeństwie istnieją i są uprawiane. Problem ten jest odmiennie formułowany w socjologii marksistowskiej, w socjologii pozytywistycznej i u niektórych późniejszych przedstawicieli socjologii wiedzy jako odrębnej gałęzi socjologii.

2. Typizacja wiedzy dotyczy treści wiedzy, form, w których jest ona ujęta oraz jej źródeł i uzasadnień. Dla charakterystyki typu wiedzy jest również ważne, kim są jej twórcy i w jakim zasięgu społecznym zostaje ona rozpowszechniona.

3. Wiedza naukowa jest jedną z późniejszych odmian wiedzy. W toku rozwoju zachodzą różnice w pojmowaniu wiedzy naukowej, jej charakteru i zadań. Socjologia wiedzy styka się tu z historią nauki, dla której jednym z wyjściowych zagadnień jest powstawanie i wykształcenie się wiedzy naukowej oraz społeczne czynniki tego procesu.

4. Jednym z rysów rozwoju nauki są podziały nauk i wykształcanie się aparatu pojęciowego i terminologii właściwych poszczególnym dziedzinom nauki.

5. Związek między społecznym podłożem nauki i rozwojem jej aparatu pojęciowego można wykazać najłatwiej w dziedzinie nauk społecznych.

6. W historii nauki uwzględnia się społeczne uwarunkowania rozwoju nauki, takie jak: warunki gospodarcze, sytuacje polityczne, formy popierania